

- lexical competence in students of economic specialties by means of interactive learning*]. Dissertation kand. ped. nauk. Kyiv.
3. Viktorova, L. V. 2009. Formuvannya profesijno-terminologichnoyi kompetentnosti studentiv vishih agrarnih navchalnih zakladiv u fahovij pidgotovci [Formation of professional-terminological competence of students of higher agrarian educational establishments in professional training]. *Development of education in the polyethnic region: Materials of the international scientific-practical conference*. Yalta, April 9-11.
  4. Vlasyuk, I., 2012. Formuvannya profesijno-terminologichnoyi kompetentnosti majbutnih ekonomistiv [Formation of professional-terminological competence of future economists]. *Pedagogy and psychology of vocational education*, 1, pp. 50–58.
  5. Dudnik, T., 2013. Anglomovni zapozichennya v ukrayinskij finansovo-ekonomichnij terminologiyi ta osoblivosti yih perekladu [English borrowings in Ukrainian financial and economic terminology and features of their translation]. *Scientific Bulletin of Kherson State University. Linguistics Series*, 20, pp. 241–243.
  6. Chekalovska, G. Z. 2012. Yakist vishoyi osviti: sutnist i chinniki vplivu [Quality of higher education: essence and factors of influence]. *Achievements in science. New views, problems, innovations: Proceedings of the international scientific-practical conference*. Lodz, July 29-31.
  7. Stecyuk, S. 2012. Anglomovni zapozichennya v ukrayinskij finansovo-ekonomichnij terminologiyi [English-language borrowings in Ukrainian financial and economic terminology]. *Problems of Ukrainian terminology: international science. conf.* Lviv, Sept. 27-29.
  8. Malevich, L. 2010. Do problemi spivvidnoshennya naukovoї i nayivnoyi kartin svitu: terminologichna metafora [To the problem of the ratio of scientific and naive pictures of the world: a terminological metaphor]. *Scientific notes of Kirovograd State Pedagogical University named after Volodymyr Vynnychenko. Ser.: Philological Sciences*, 89(1), pp. 337–341.

УДК 37.01:5:373(091)(045)

СТАНОВЛЕННЯ ІДЕЇ ГУМАНІЗАЦІЇ ПРИРОДНИЧО-НАУКОВОЇ ПІДГОТОВКИ В ІСТОРІЇ ШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Кузьма-Качур М.І., Горват М.В., Дурунда З.Я.

THE FORMATION OF THE IDEA OF HUMANIZATION OF NATURAL AND SCIENCE TRAINING AT THE HISTORY OF SCHOOL EDUCATION

Kuzma-Kachur Mariia, Horvat Marianna, Durunda Zita

У статті розглянуто ретроспективу гуманізації природничо-наукової підготовки в історії шкільної освіти. Авторами описано етапи становлення ідеї гуманізації природничо-наукової підготовки в історії шкільної освіти та фактори впливу на гуманітаризацію освіти загалом та природничої зокрема: побудову освітніх процесів на гуманістичних цінностях самовизначення і самореалізації особистості; створення освітнього середовища, яке б сприяло повноцінному розвитку дитини; врахування принципу природовідповідності; готовність до професійної педагогічної діяльності.

Ключові слова: природнича освіта, гуманізація, етапи гуманізації природничої освіти, напрями гуманізації.

The article has considered a retrospective of the humanization of natural and science training in the history of school education. The authors have described the stages of formation of the idea of humanization of natural and science training in the history of school education and factors

influencing the humanization of education in general and natural education in particular. They are building educational processes on humanistic values of self-determination and self-realization; creating an educational environment that would promote the full development of the child; taking into account the principle of environmental compliance; readiness to professional pedagogical activity.

Key words: *natural education, humanization, stages of humanization of natural education, directions of humanization.*

У Декларації П'ятої міжнародної конференції ЮНЕСКО (Гамбург, 1997 р.) зазначалося, що урядам світу необхідно проводити зразкову політику, реалізація якої дозволить людству в ХХІ столітті «вчитися пізнавати, вчитися робити, вчитися бути і вчитися жити разом». Спадкоємність цих цілей відображена в нових документах, що регулюють сучасну початкову освіту: Державний стандарт початкової освіти, Концепція нової української школи, Закон України «Про освіту» та ін., що окреслює вимоги до викладання природничої освітньої галузі на основі гуманітаризації.

Державна політика у сфері освіти проявляється в основних принципах, серед яких постулює «гуманістичний характер освіти» (Закон України «Про освіту, ст. 6) [6]. Для сучасної української школи гуманізація освітнього процесу та особистісно зорієнтоване навчання надзвичайно актуальні.

Гуманізація освіти проголошена вихідним принципом реалізації державної національної програми «Освіта. Україна ХХІ століття», і полягає в «утвердженні людини як найвищої соціальної цінності, у найповнішому розкритті її цінностей та задоволенні різноманітних освітянських потреб, забезпеченні пріоритетності загальнолюдських цінностей, гармонії стосунків людини і навколишнього середовища, суспільства і природи» [5].

Одним з положень гуманістичної педагогіки є положення про те, що кожен шкільний день, кожен урок повинен бути продуманим як подарунок дітям, кожне спілкування дитини зі своїм учителем повинно вселяти в неї радість і оптимізм. Відповідно означеним державним документам гуманізація освіти є одним із реальних шляхів досягнень національного ідеалу.

Роль і значення гуманітарних знань, що вивчають історію, суспільство, культуру в структурі життєдіяльності, їхній вплив на професійні й особистісні якості людини розкрито в дослідженнях С. Гончаренка, Ю. Мальованого та ін.

Теоретичні основи гуманізації в сфері освіти знайшли відображення в наукових публікаціях Ш. Амонашвілі, В. Андрущенко, І. Беха, І. Зимньої, І. Зязюна, О. Газмана, О. Кондратенко та ін.

Мета статті – описати етапи становлення ідеї гуманізації природничо-наукової підготовки в історії шкільної освіти.

Сучасна система природничої освіти ґрунтується на засадах компетентнісного та аксіологічного підходів. Реалізуючи завдання різних напрямів виховання (екологічного, патріотичного, розумового, естетичного, валеологічного, морального), на перший план висуває завдання формування у молодого покоління гуманістичних орієнтирів. На розвиток гуманітаризації сучасної природничо-наукової освіти і підготовки до неї впливають як внутрішні так і зовнішні фактори. До зовнішніх факторів відносять соціокультурні фактори: технологічні, економічні, соціальні, культурні, наукові. До внутрішніх – освітнє середовище загальноосвітнього навчального закладу.

Досліджуючи проблему гуманізації природничо-наукової підготовки молодших школярів, розглянемо соціокультурні передумови в розвитку особистісно-орієнтованого підходу в здобутті початкової освіти. Соціокультурні передумови визначаються як фактичні обставини, які впливають на еволюцію наукових уявлень про сутність природничо-наукової підготовки в початкових класах як спеціальне введення, пропедевтики в природознавстві, їх взаємозв'язок з культурою, наукою, виробництвом і соціальними інститутами в історичному контексті.

У всіх соціальних, філософських і природничих науках представляють інтерес не лінійні тенденції, а повторювані частоти і періодичності щодо формування природничо-наукового світогляду. Тому ми розглянемо проблему гуманітаризації природничо-наукової підготовки в аспекті прояву ритмічності в системі: суспільство – культура – наука – освіта – особистість.

Ретроспективний аналіз наукових джерел дозволяє стверджувати про існування взаємозв'язку між розвитком суспільства, технології, економіки з освітою і наукою. Історія розвитку суспільства з точки зору підходу до потреби – це процес його гуманізації – зміни суспільних відносин в бік підвищення середнього рівня задоволення потреб у міру підвищення рівня здібностей, затребуваних суспільством. Помітно, що в ході історичного процесу середній рівень гуманізації суспільства підвищується.

Зміна суспільних подій зумовлений об'єктивними законами розвитку суспільства. Один з таких законів полягає в тому, що здатність діяти гуманно для задоволення власних потреб, неминуче призведе до необхідності бути гуманним задля збереження природи. Цей процес повільний, але незворотній.

Як фактор гуманізації суспільства науковці називають розвиток і пропаганду гуманістичних поглядів. Основними напрямками гуманізації у соціальному розвитку є:

- реалізація гуманістичних ідей у суспільстві;
- гуманізація науки: підсилення етичних аспектів, подолання технократичного стилю мислення;
- гуманізація культури: розвиток гуманності, свободи та відповідальності як важливих якостей особистості.
- Різні історичні епохи формують свою культурну парадигму, створюють свої пізнавальні моделі щодо природничо-наукової освіти (табл. 1).

Таблиця 1.

Становлення ідеї гуманізації природничо-наукової підготовки в історії шкільної освіти

Етапи	Характеристики етапу	Діячі-одномумці	Особливості пропедевтики
I. <i>Природничо-філософський</i> (до 16 ст.)	Гуманістична парадигма розвитку цивілізації. Знання про взаємозв'язок суспільства з природою формували світогляд і були частиною загальної картини світу.	Сократ, Платон, Конфуцій, Лао-Цзы	Пропедевтика філософії
<i>II. Природничо-науковий (XVI – поч. XX ст)</i>			
1782-1900 рр.	Поява принципу природовідповідності у вихованні. Утилітарно-наукова спрямованість природничої освіти. Впровадження в школах навчального природничого курсу «Природна історія», розробка перших рекомендацій до викладання курсу.	Я. Каменський, Й. Песталоцці, В. Зуєв, Ф. Янкович, А. Герд, К. Ушинський	Курс філософської пропедевтики в гімназіях. Низький рівень освітньо-виховних знань.
1901 – 1931 рр.	Становлення технократичної парадигми розвитку цивілізації. Початковий курс «Природознавства». Впровадження активних методів і відбір змісту курсу.	А. Любен, Д. Кайгородов, Л. Севрук, В. Голиков, В. Половцов, Е. Адамович,	Реалізація краєзнавчого принципу та впровадження екскурсій як особливої форми вивчення природознавства.

	Розвиток теорії і методики викладання природничих дисциплін (фізика, хімія, біологія). Соціальна орієнтація природничо-наукової освіти. Формувались перші форми природничої позакласної роботи школярів.	Б. Райков, К. Ягодовский	Поява ідеї гуманістичної пропедевтики природничо-наукової освіти. Розвиток в учнів утилітарних мотивів взаємозв'язку з природою і діяльності в довкіллі, розвиток активності і самостійності в учнів.
<i>III. Екологічний</i>			
Природоохоронний (1931-84-і рр.)	Впровадження в освітній процес природничих курсів. Програми формувались з урахуванням результатів психологічних досліджень і удосконалювались в аспекті природоохоронної спрямованості. Ґрунтовні результати досліджень з методики викладання природознавства.	О.Аквилева, В. Горощенко, І. Зверев, С. Русова, В. Сухомлинський, М. Скаткін	Використання результатів психологічних досліджень про розвиток особистості в навчанні
1985 – початок ХХІ ст.	Зародження екогуманітарної парадигми освіти: розробка змісту, парадигми, принципів, створення програм, проектів. Розвиток навчання природознавства на основі гуманізації.	С. Гончаренко, О. Грошовенко, С. Мартиненко, С. Совгіра, А. Суценко, Г. Тарасенко та ін.	Створення курсів (предметних та інтегрованих) з екологічним спрямуванням.

Сучасна природничо-наукова освіта формується в об'єктиві соціокультурних тенденцій. Розвиток гуманістичних тенденцій в суспільстві диктує необхідність гуманізації природничо-наукової освіти.

Перший період. Античний та середньовічний періоди цивілізації відрізняються єдністю матеріальної та духовної культури. У цей період домінує гуманістична думка, що характеризується комплексністю, цілісністю, емоційністю та відображає уявлення про навколишній світ як багатофакторне, багатофункціональне явище.

Антична філософія дала початок пропедевтичному підходу в освіті, яка мала на меті «формування у людини культури діалогічного спілкування, уміння висловлювати і відстоювати свої думки» [3]. Поєднання рефлексії в пізнанні заклало міцну основу для трьох наук одночасно – філософії, етики та педагогіки. Сократівський метод, як форма вчення не тільки філософії, але і інших наук, в тому числі природничих наук, не втрачає своєї актуальності і донині.

Саме цей період з'явилася натурфілософія (філософія природи), що містила в собі ідеї та здогадки, які стали в ХІІ-ХV ст. початками природничих наук. У натурфілософії переважали методи спостереження, але не експерименти. Роль в загальному курсі пізнання природи спостереження дуже важлива. Саме на цьому етапі виникли ідеї про світ, що розвивається з хаосу, еволюціонує. Але відсутність експериментальних методів не дозволила отримати точні знання. Початок природознавства як точної науки історично пов'язаний з ХV-ХVІ століттями, тобто з часом, коли вивчення природи вступило в аналітичну стадію.

Таким чином, перший період характеризується: розвитком культури і пов'язаної з нею гуманістичної парадигми; домінування гуманістичного мислення, еволюційне вивчення природи; гуманістична парадигма в освіті; гуманістичний ідеал особистості.

У *другому періоді* відбувся розподіл культури на гуманітарну і природничу. XVII і XVIII століття характеризуються аналітичними процесами природознавстві: відбулося розмежування знань і виникнення та розвитку фізики, хімії і біології, а також низки інших наук. Особливість аналітичного періоду розвитку природознавства полягає в тому, що природа до середини XIX століття вважалася незмінною, закостенілою, поза еволюцією.

Неабияка зацікавленість новими педагогічними ідеями цього періоду виявилася у працях С. Миропольського, М. Пирогова, К. Ушинського, П. Юркевича та ін. Вченими-педагогами була сформована гуманістична педагогічна парадигма, визначено критерії її розвитку, форми та методи організації навчального процесу на основі гуманітаризації.

Спрямовують на гуманітаризацію освітнього процесу погляди М. Пирогова. Реформи в педагогіці, на його думку, повинні ґрунтуватися на таких компонентах:

1. Наука існує для розвитку тієї чи іншої розумової або духовної здібності дитини.
2. Заклади освіти повинні робити людину людиною. Це стає можливим за умови, коли людина сама свідомо ставить перед собою питання про сенс буття, про своє місце у світі.
3. Дійти до поставленої мети можна тільки спільними зусиллями школи і дитини [7].

Погляди М. Пирогова щодо проблем виховання підтримував талановитий педагог К. Ушинський, погоджуючись з думкою, що будь-якій спеціальній освіті має передувати «гуманне виховання». Проте, він мав свій погляд на деякі питання щодо гуманітаризації освіти. Видатний педагог прагнув створити наукову основу для гуманізації освіти і визначив основні критерії поведінки дорослих у процесі виховання: «Ми радимо педагогам вивчати якнайпильніше фізичну й душевну природу людини взагалі, вивчати своїх вихованців і обставини, що їх оточують, вивчати історію всяких педагогічних заходів, які не завжди можуть спасти на думку, виробити собі чітку позитивну мету виховання й неухильно простувати до досягнення цієї мети, керуючись здобутими знаннями й своєю власною розсудливістю» [9].

Цінні поради щодо проблеми гуманітаризації та гуманізації навчально-виховного процесу знаходимо у педагогічній спадщині П. Юркевича. Головною закономірністю навчально-виховного процесу, спрямованого на гуманізацію, він називав погодженість усіх засобів впливу з особистістю школярів. Вчений наголошував: «Потрібно ввійти в серце вихованця, радив він учителям, – відтворити швидко весь його стан, побудувати й відчути всі особливості його почуттів і прагнень та пожити саме в тому світі, в якому живе вихованець» [1, с. 166].

Для досягнення сформованих реформою цілей передбачалося оновити зміст освіти, зробити його гуманітарним не формально, а по суті. У кінці XIX ст. вагомим фактором впливу на педагогічну думку та ідеї про гуманітарну спрямованість освіти став швидкий розвиток природничих наук: хімії, біології, анатомії, географії, фізіології.

Пропедевтичний курс природознавства у початкових класах як навчальна дисципліна з'явився в середині XIX ст. Основоположниками їх прийнято вважати О. Герда та В. Зуєва.

Слід зазначити, що вчені-педагоги, які розробляли методологію початкового курсу природознавства в цей період, поставили перед ним цілі гуманістичної, особистісно-розвиваючі цілі. Всі розробники пропедевтичного курсу враховували вікові особливості школярів при відборі змісту і методів його викладання.

На другому етапі були введені такі соціокультурні передумови розвитку ідеї гуманітаризації пропедевтики природознавства:

- формування чуттєвої культури і відповідна техногенна парадигма розвитку суспільства;
- домінування антропоцентричного типу екосвідомості;

- поділ культури, диференціація наук і формування мислення за типом класичного раціоналізму;
- розгляд природи у вигляді незмінності, поза еволюцією;
- уведення в початкових класах природознавства;
- формування пропедевтичного підходу до побудови курсу природознавства з середини XIX століття і формування її технократичної моделі;
- виникнення на початку XX століття ідеї гуманістичної пропедевтики природознавства.

Третій період – з 1930 р. і до кінця XX с. – характеризується нарощуванням кризових явищ в культурі, суспільстві, освіті. У XX ст. виникла гостра потреба в гуманізації та гуманітаризації освіти, на що вказували Ш. Амонашвілі, Я. Корчак, С. Русова, В. Сухомлинський та ін.

На думку С. Русової «національна школа повинна виростити дитину в єдності з рідною природою. Так формуватиметься поняття краєзнавства. Розуміння значення важливості рідної природи сприятиме вихованню дбайливого ставлення до неї – у дітей таким чином розвиватиметься природо свідомість» [4, с. 118].

Особливого значення гуманізації освіти у своїй педагогічній діяльності надавав В. Сухомлинський. Його педагогічна діяльність сповнена любов'ю до природи, до рідного краю, до дітей. Василь Олександрович учив дітей бачити прекрасне, захоплюватися сонцем, небом, землею, бачити казку. Маленька зернина, посіяна в людські душі у роки дитинства, вважав педагог, стає в зрілі роки могутнім деревом.

Велика любов педагога до дітей сформувала життєву позицію щодо організації навчально-виховного процесу. Він писав: «Ми домагаємось того, щоб кожна, започаткована учнем молодшого шкільного віку (особливо учнем першого класу), робота обов'язково завершилася успіхом» [8, с. 235]. Дарувати радість успіху дітям йому допомагала чудова природа, чарівна казка, натхненна творчість, лірична пісня, «куточок мрій», посильна праця, турбота і догляд за тваринами, рослинами. В. Сухомлинський відводив особливу роль природі як засобу реалізації принципу гуманізму. У центрі цілісної гуманістичної концепції педагога – любов до дитини, турбота про неї.

Третій період виявив тенденції:

- зростання кризових явищ у культурі, суспільстві, освіті;
- активізуються процеси диференціації та інтеграції природничих наук;
- формуються сучасні форми гуманізму (еволюційні, екологічні, ноосферні);
- переосмислення гуманістичного ідеалу в суспільстві;
- у філософському розумінні діалогу як універсального способу спілкування культур;
- формування нового ставлення до природи;
- реєстрація в кінці XX століття проблеми сталого розвитку цивілізації;
- формування шкільної екологічної освіти як напрямку гуманітаризації природничо-наукової освіти;
- створення гуманно-орієнтованих педагогічних систем;
- посилення гуманітарної складової пропедевтики природничо-наукової освіти.

На початку XXI ст. – *четвертий етап* – бурхливий розвиток наукоємних галузей промисловості, потреба у організаторах інноваційних виробництв привела до розуміння нової функції освіти: сприяння особистісному творчому розвитку здобувачів освіти. При цьому центральний акцент переноситься з накопичення теоретичних знань на рефлексивну діяльність. Здійснення освітнього процесу в закладах середньої освіти на гуманістичних засадах є надзвичайно важливим і актуальним. Молоде покоління займає активну позицію щодо політичних змін у суспільстві. Тому дуже важливо, щоб усталені цінності позитивно впливали на майбутнє суспільства та його трансформацію.

У Національній стратегії розвитку освіти в Україні на період до 2021 року та Національній програмі виховання дітей та учнівської молоді в Україні викладено пріоритетні напрями оновлення навчально-виховного процесу сучасної школи на гуманістичних засадах. Відповідно до предмету нашого дослідження, у Національній програмі виховання дітей та учнівської молоді в Україні розкрито особливості сучасної соціокультурної ситуації виховання дітей та учнівської молоді, визначено передумови для оновлення змісту та технологій виховання, формування гуманістичних цінностей та зразків громадянської позиції [5].

Провідні вітчизняні вчені (І. Бех, О. Савченко, О. Сухомлинська та ін.) переконливо доводять необхідність гуманізації освітнього процесу як однієї з найважливіших умов становлення нової української школи.

Особливо важливою для нас є думка академіка І. Беха про те, що «важливим моментом у гуманному ставленні індивіда до природного середовища є наявність системи сформованих гуманістичних цінностей». Учений підкреслює, що «наші предки завжди жили в єдності з природою. І вона була прихильною до людини своїми плодами, кліматом, чистою водою. Науково-технічний розвиток суспільства змінив ці стосунки, бо свідоме хижацьке ставлення до землі призвело до знищення багатьох видів тварин і рослин, забруднення води та повітря» [2].

Таким чином, пошуки способів гуманітаризації знань за весь період становлення призводить до створення освіти нового рівня. А серед факторів впливу на гуманітаризацію освіти загалом та природничої зокрема вчені-педагоги виділили такі: побудову освітніх процесів на гуманістичних цінностях самовизначення і самореалізації особистості; створення освітнього середовища, яке б сприяло повноцінному розвитку дитини; врахування принципу природовідповідності; готовність до професійної педагогічної діяльності.

Перспективи подальших досліджень вбачаємо в удосконаленні форм та методів гуманізації природничої освіти у початковій школі.

Список використаних джерел

1. Антология педагогической мысли России второй половины XIX – начала XX века. – М.: Педагогика, 1990. – 603 с.
2. Бех І. Д. Виховання особистості: у 2 кн. Кн. 1. Особистісно орієнтований підхід: теоретико-технологічні засади / І. Д. Бех. – К.: Либідь, 2003. – 280 с.
3. Борисов С. В. Философская пропедевтика: теория и практика. [Електронний ресурс] / С. В. Борисов. – Режим доступу: <https://www.twirpx.com/file/1947191/>.
4. Русова С. Вибрані педагогічні твори: у 2 кн. / С. Русова; за ред. Є. І. Коваленко. – К.: Либідь, 1997. – Кн. 1. – 272 с.
5. Освіта. Україна XXI століття: Державна національна програма [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/896-93-%D0%BF#Text>
6. Про освіту: Закон України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://osvita.ua/legislation/law/2231/>.
7. Історія української школи і педагогіки: хрестоматія / упор. О. О. Любар; за ред. В. Г. Кременя. – К.: Знання, 2004. – 206 с.
8. Сухомлинський В. О. Вибрані твори: в 5 т. / В. О. Сухомлинський. – К.: Радянська школа, 1976. – Т. 1. Духовний світ школяра. – С. 209–353.
9. Ушинський К. Д. Вибрані педагогічні твори: у 2 т. / К. Д. Ушинський. – К.: Рад. школа, 1983. – Т. I. – 489 с.

References

1. *Antolohyia pedahohycheskoi myslu Rossyyu vtoroi polovyny XIX – nachala XX veka [Anthology of pedagogical thought in Russia in the second half of the 19th - early 20th centuries]*. 1990. Moscow: Pedagogy.

2. Bekh, I. D. 2003. *Vykhovannia osobystosti: y 2 kn. Kn. 1. Osobystisno oriientovanyi pidkhd: teoretyko-tekhnolohichni zasady [Education of personality: y 2 books. Book 1. Personality-oriented approach: theoretical and technological principles]*. Kyiv: Lybid.
3. Borysov, S. V. *Fylosofskaia propedevtyka: teoriya y praktyka [Philosophical propaedeutics: theory and practice]*. Available at: <https://www.twirpx.com/file/1947191/>.
4. Rusova, S.; Kovalenko, Ye. I. ed., 1997. *Vybrani pedahohichni tvory: u 2 kn. Kn. 1 [Selected pedagogical works: in 2 books. Book 1.]*. Kyiv: Lybid.
5. *Osvita. Ukraina XXI stolittia: Derzhavna natsionalna prohrama [Education. Ukraine of the XXI century: State national program]*. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/896-93-%D0%BF#Text>
6. *Pro osvitu: Zakon Ukrainy [On education: Law of Ukraine]*. Available at: <https://osvita.ua/legislation/law/2231/>.
7. Liubar, O. O. comp.; Kremen, V. H. ed., 2004. *Istoriia ukrainskoi shkoly i pedahohiky [History of Ukrainian school and pedagogy]*. Kyiv: Znannia.
8. Sukhomlynskyi, V. O. 1976. *Vybrani tvory: v 5 t. T. 1. Dukhovnyi svit shkoliara [Selected works: in 5 vols. Vol. 1. The spiritual world of the student]*. Kyiv: Radianska shkola.
9. Ushynskyi, K. D. 1983. *Vybrani pedahohichni tvory: u 2 t. T. I [Selected pedagogical works: in 2 volumes. Vol. I]*. Kyiv: Radianska shkola.

УДК [821-28.16:398.2:398.5]:5021504:005.336.2-053.5(045)

ЖАНРИ УСНОЇ НАРОДНОЇ ТВОРЧОСТІ ЯК ЧИННИК УСПІШНОГО ФОРМУВАННЯ ПРИРОДНИЧОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Кузьма-Качур М.І., Горват М.В., Русняк Є.В.

THE GENRES OF FOLK ARTS AS A FACTOR OF SUCCESSFUL FORMATION OF NATURAL COMPETENCE OF JUNIOR SCHOOLCHILDREN

Kuzma-Kachur Mariia, Horvat Marianna, Rusniak Yevheniia

У статті розглянуто проблему формування природничої компетентності засобами усної народної творчості. Впровадження народознавства в освітній процес початкової школи допоможе пробудити у школярів національну свідомість, гордість за свою історію, культуру, за свій родовід, за переможні звитяги у боротьбі за незалежність країни; сприятиме формуванню в кожного учня загальнолюдської моралі, готовності продовжувати заповіти батьків. Авторами описано жанри усної народної творчості: загадки, прислів'я та приказки, скоромовки та казки як засоби впливів на формування природничої компетентності у здобувачів початкової освіти.

Ключові слова: народознавство, здобувачі початкової освіти, загадки, прислів'я, приказки, скоромовки, казки.

The article has considered the problem of formation of natural competence by means of oral folk art. The introduction of ethnography into the education alprocess of primary school will help awaken younger students' national consciousness, pride of their history, culture, pedigree, victorious victories in the struggle for independence; will contribute to the formation of each student' suniversal morality, willingness to continue the parents' will. The authors have described the genres of oral folk arts, such as: riddles, proverbs and sayings, colloquialisms and fairy tales as means of influencing the formation of natural competence in primary school students.

Key words: ethnography, riddles, students of primary education, proverbs, sayings, colloquialisms, fairytales.

МУКАЧІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

89600, м. Мукачево, вул. Ужгородська, 26

тел./факс +380-3131-21109

Веб-сайт університету: www.msu.edu.ua

E-mail: info@msu.edu.ua, pr@mail.msu.edu.ua

Веб-сайт Інституційного репозитарію Наукової бібліотеки МДУ: <http://dspace.msu.edu.ua:8080>

Веб-сайт Наукової бібліотеки МДУ: <http://msu.edu.ua/library/>